

וכמו כן בשביל ביטול תורה נתגרשנו מארצנו כדאיתא במדרש איכה⁴ ויאמר ה' על עזבם את תורת (דמיה ט, יב). וע"ש עוד בפסוק (ישעיה ה, כז) כאכול קש לשון אש. וכי קש אוכל אש אלא אש בית יעקב. קש בית עשו. וקשה מה תירץ בזה. אך באמת כתיב (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה אחר כך בית עשו לקש. אם כן צריכין מקודם בני ישראל להיתקן להיות להם אש והתלהבות בכח יעקב ויוסף וכפי זה נעשה בית עשו לקש. שבכל קליפה יש בתוכה נקודה גנוזה כמו החטה בקש אבל כשמברין האוכל מן הפסולת אז כמוץ אשר תדפנו רוח (תהלים א, ד). אבל חס ושלוש כשבני ישראל מתבטלין מן התורה כתיב (יחזקאל כו, ב) אמלאה החרבה וגחל עשו ונתמלא מחורבנה של ירושלים⁵. ואז נאמר כאכול קש. כמו שכתוב (בראשית מא, ד) ותאכלנה הפרות רעות. ותבלענה השבלים הדקות כו' (שם ז):

בפסוק (דברים ב, א) רב לכם טוב כו' פנו לכם צפונה. ובמדרש⁶ הצפינו עצמיכם כו' כי כל זמן שזרע עשו ועמלק בעולם אין יכול להתגלות קדושת שמו יתברך בפרהסיא כמו שאמרו ז"ל⁷ שנשבע הקב"ה שאין שמו שלם עד שימחה זרעו של עמלק ולכן צריך להיות הכל בהעלם והסתור עד מדרך כף רגל (דברים ב, ה) הוא כשיהיה תיקון השלם כי עשו הכח שלו הולך עד סוף כל הדורות כמו שאמרו ז"ל⁸ שנקרא חזיר שעתידי להחזיר המלוכה למלך מלכי המלכים. ועיקר הכח שלו הוא בסוף כדאיתא (בראשית כה, כו) וידו אוחזת בעקב עשו. וזה היה המלחמה עם השר ויגע בכף ירכו (שם לב, כה) שהוא מקום המיוחד לכחו

⁶ דבר א, יט.

⁷ פסיקתא דרב כהנא ג, ד"ה 'מרו דור'; פסיקתא רבתי יב, ד"ה 'דבר אחר'; ע"ע תנחומא כי תצא, יא; רש"י שמות יז, טז ד"ה 'כי יד'.

⁸ ויקר יג, ה; קה"ר א, ט, א.

[תרנ"ב]

הואיל משה באר את התורה כו' (דברים א, ה) הואיל התחיל¹. והוא הפתח שפתח משה רבינו ע"ה להיות הכנה שכל בני ישראל יוכלו למצוא מעין התורה. והוא שכתוב (שם) באר את התורה כו' לאמור. ומענין זה יש בכל הגדולים שבישראל שיש להם כח לפתוח בתורה כמו שכתוב ר"ש פתח כו'. ר"א פתח כו' וזה עצמו פירוש (בראשית כט, ב) פי הבאר² כי ספר דברים נקרא משנה תורה והוא כמו משנה לחם בשבת שהוא התחברות תורה שבכתב לתורה שבעל פה. לחם מן השמים ולחם מן הארץ³. ולכן פי הבאר נברא בערב שבת בין השמשות⁴. והנה כתיב (דברים א, ד) אחרי הכותו ופירש מוז"ל⁵ כי לא [*היה] יכול לגלות אלה הדברים לבאר את התורה עד שנאבדו אותן הרשעים. ואמר (שם) סיחון יושב בחשבון הוא לבלבל המחשבות. ועוג באדרעי (שם) לקלקל המעשה. ולכן יש תפילין של יד ושל ראש. ואותן הרשעים הם המתנגדים אל אלה הכוחות כו'. והנה באמת דור המדבר נקרא אנשי מלחמה⁶ שהם היו נוסעים במדברות להלחם עם הסטרא אחרא כידוע⁷. ובכח אלה המלחמות היו מוכנים לכנוס לארץ ישראל למצוא שם באר מים חיים. וכמו שכתוב⁸

של עשו כדאיתא בזהר הקדוש⁹ האוכל בתשעה באב כאילו אכל גיד הנשה ע"ש. והיינו שיש לו בנפש מקום מיוחד. וכמו כן בזמן. וכמו כן במקום הר הזה של שיער. וכשבני ישראל יתקנו בחינת הברית קודש כראוי אז הוא מדרך כף רגל ויהיה בית עשו לקש. ולכן צריכין עתה לזכור שנאתו של אותו רשע שהוא היה המתחיל לערב את בני ישראל והוא האחרון כדכתיב (במדבר כה, ט) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובר. ועתה תלוי הכל בתיקון הברית. וכתיב (איכה ה, א) זכור ה' מה היה לנו. ואין הכוונה על מה שאירע לנו הפורעניות. כי זה עורנו לנו. רק הפירוש שאין אנו מבינים ויודעין מה אבדנו בגלות. אבל ה' יתברך אשר הוא זוכר כמה מעלות היו לנו ואין נפלנו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. וראשי תיבות ה' מה היה לנו ניליה. והיא הארת אות ברית קודש שהיה מאיר בנו שעל זה כתיב (שמות כג, יז) שם לך, כגו דברים טז, טז) יראה כל זכורך ג' פעמים בשנה. ועתה הביטה כו' חרפתנו (איכה ה, א) כי עתה ערלה שלטא וחפיא האי ברית. והגם כי כל איש ישראל הוא נימול. אבל האות צריך להיות מאיר ובא. ואז יתקיים בית יוסף להבה (עובדיה א, יח) לשרוף כל הבלי עולם הזה. ועתה קשו של עשו גובר ומכבה הארת הברית קודש. וה' יתברך יגאלנו במהרה מתחת ידו והיתה לה' המלוכה (שם כא):

אתתקף ואתגור דינא עלנא ואתחרב בי מקדשא וכל מאן דאכיל בתשעה באב כאילו אכל גיד הנשה" (זהר ח"א, קע ע"ב).

¹ ספרי דברים, ד; רש"י דברים א, ה ד"ה 'הואיל'.

² עיין תרמ"ה ד"ה 'אחרי הכותו'.

³ זהר ח"א, רמו ע"א.

⁴ אבות פ"ה מ"ו.

⁵ עיין תר"ם ד"ה 'בשם מו"ד'.

⁶ דברים ב, יד; שם טז; יהושע ה, ד; שם ו.

⁷ זהר ח"ב, קנו ע"א; שם קפד ע"א.

⁸ ויקר"ז, כא, מב ע"ב-מג ע"א.

1

כמו שכתוב שם בזוהר¹¹ אבל בשבת זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו¹⁵. כי בשבת מצות עשה ומצות לא תעשה באחדות ושולט בו שם ישראל. והמלחמה של יעקב עם השר היה רק בחינת ימי המעשה בשם יעקב. אבל בשם ישראל כתיב (בראשית לב, כט) כי שרית כו' וכתשעה באב נתקיים בצלעי שמחו (תהלים לה, טו) כמו שכתוב (בראשית לב, לב) צולע על ירכו ולכן גברו הרשעים להכרית החיבור משורש שזה הגיד מעכב כמו שנתבאר. ה' יתברך ינחם עמו:

[תרנ"ד]

בפסוק (דברים א, א) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. איתא במדרשים כי התורה נחלקת לשבעה ספרים. חצבה עמודיה שבעה (משלי ט, א). כי ויהי בנסוע (במדבר י, לה-לו) הוא ספר בפני עצמו. לפי זה נראה כי ספר דברים היא בחינת שבת ונקרא משנה תורה כענין לחם משנה ושבת כל הלכותיה כפול². והענין הוא כי יש תורה שבכתב ושבעל פה בחינת לחם מן השמים ולחם מן הארץ³ לחמו בלחמ⁴. ולכן יש שיתא סדרי משנה נגד הששה ספרים שבכתב. וכמו ששת ימי המעשה שהשפע משמים נתלבש בעשיה ועל ידי מלאכים⁵. וכתוב (בראשית א) בכל יום ויהי ערב ויהי בקר והוא רמו לתורה שבכתב ושבעל פה כדאיתא בתנא דבי אליהו⁶ בפסוק (תהלים יט, ג) יום ליום יביע אומר זה מקרא ולילה ללילה יחזה דעת (שם) משנה. וכן אמרו⁷ כשלמד משה בסיני מקרא ידע שהוא יום וכשלמד משנה ידע שהוא לילה. כי משנה הוא פירוש

כמנין איכה. פירוש כמו שיש בפרט עונות שמכריתין האדם משורשו. כמו כן בכלל ישראל כשגברו העונות נכרת החיבור וועל זה נאמר (הושע י, ב) חלק לבם כמו שכתוב בזוהר הקדוש⁷ שיש ע"ב צדיקים ועל ידי החטא נחלק ל"ו בארץ ול"ו מחוץ לארץ. וכמו כן יש ל"ו למטה מול ל"ו למעלה כמו שכתוב בגמרא סוכה⁸ בכל דור יש ל"ו צדיקים חוכי לו (ישעיה ל, יח) כו'. ועל ידי החטא חלק לב"ם. וזה עיקר החורבן כי כל כחן של ישראל בזה שהם דבקים בשורש. ולכן היו סנהדרין כחצי גורן עגולה⁹ כמו שכתבנו במקום אחר¹⁰:

והנה תשעה באב יום מיוחד לפורעניות כמו שכתוב בזוהר הקדוש וישלח¹¹ שס"ה ימים נגד שס"ה לא תעשה ובכל יום שליט מלאך מיוחד. ובט' באב שולט שרו של עשו הוא שטן הוא מלאך המות¹² ואומר כי האוכל בט' באב כאלו אכל גיד הנשה ע"ש. דרמ"ח מצות עשה הם אורות הנמשכים אל האדם ושס"ה לא תעשה נגד הגידין להסיר המסך המבדיל שלא לעכב המשכות החיות מרמ"ח לכל הגוף. וזה הגיד קשה לנקות הפסולת ממנו על כן לא יאכלו בני ישראל גיד הנשה (בראשית לב, ג) שהמשכה נעשה על ידי מלאכים וזה המלאך מעכב. ולכן שבת דוחה ט' באב כי אין ההנהגה בשבת על ידי מלאכים¹³. ולכן ברכת ה' כו' תעשיר (משלי י, כב) דרשו על שבת¹⁴ ולא יוסף עצב (שם) זה האבל¹⁴ פירוש אבילות היא רק במדרגות תחתונות כנ"ל. והשבת שאין השפע בא על ידי מדרגות תחתונות ממילא אין אבילות. וכן בענין רמ"ח ושס"ה שהם ב' מדרגות אברים וגידים

15 מכילתא יתרו, בחודש, ז' ר"ה כז ע"א.

1 בר"ר סד, ה; ויקר יא, ג.

2 שוח"ט (תהלים), צב.

3 זוהר ח"א, רמו ע"א.

4 משלי ט, ד; בר"ר מג, ה, נד, א; ע, ה; תנחומא אחרי, י.

5 עין זוהר ח"ג, סט ע"ב; שם צד ע"ב.

6 תנא דבי אליהו רבה, ב.

7 תנחומא כי תשא, לו.

7 תיקו"ז בא, נ ע"ב.

8 סוכה מה ע"ב.

9 סנהדרין פ"ד מ"ג.

10 שקלים תרמ"ד ר"ה 'בענין מצות השקלים'; שמיני תרנ"א ד"ה 'במדרש'.

11 זוהר ח"א, קע ע"ב, עין שנת תר"ן הערה 9.

12 ב"ב טז ע"א.

13 עין זוהר ח"ג, סט ע"ב; שם צד ע"ב.

14 בר"ר יא, א.

ט